

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Analiza roli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w nowej umowie między UE a Organizacją Państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (OACPS), z uwzględnieniem sytuacji umów o partnerstwie gospodarczym w tym zakresie”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2022/C 443/04)

Sprawozdawca: **Carlos TRINDADE**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	21.10.2021
Podstawa prawna	Art. 32 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Stosunków Zewnętrznych
Data przyjęcia przez sekcję	9.6.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	13.7.2022
Sesja plenarna nr	571
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	170/0/1

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES zauważa, że UE od dawna posiada ramy wartości i celów regulujące jej stosunki z państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP), obejmujące w szczególności takie aspekty jak: demokracja, dobre rządy i prawa człowieka, zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, godziwe miejsca pracy, przekształcenie mobilności i migracji w możliwości, rozwój społeczny, środowisko oraz „[p]odejmowanie wspólnych wysiłków na szczeblu międzynarodowym w obszarach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania”. W świetle stosunków z sąsiadującymi państwami trzecimi do celów tych dodaje się cel w zakresie bezpieczeństwa.

1.2. EKES popiera te ramy wartości i celów, na których UE oparła stosunki w dziedzinie handlu i współpracy na rzecz rozwoju i które zostały określone w różnych umowach międzynarodowych z państwami AKP poczynając od 1960 r.

1.3. EKES ogólnie popiera nową umowę i ma nadzieję, że zostanie ona szybko podpisana przez strony. Z zadowoleniem przyjmuje ogromne wysiłki i ważne zobowiązania podjęte w ramach celów zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych.

1.4. W szczególności EKES zdecydowanie proponuje Komisji, by struktura współpracy na rzecz rozwoju leżąca u podstaw nowej umowy oraz umów o partnerstwie gospodarczym była przedmiotem gruntownej refleksji i nowych decyzji z uwzględnieniem doświadczeń związanych z COVID-19 (krytyczna infrastruktura zdrowotna) oraz geopolitycznych konsekwencji wojny w Ukrainie (m.in. bezpieczeństwo żywnościowe, ceny energii i zagrożenia dla demokracji). EKES podkreśla, że te dwa bardzo ważne wydarzenia, które dogłębnie zmieniły kontekst globalny, zrodziły w państwach AKP potrzebę bardziej złożonych i pilnych reakcji, wymagających innej niż dotychczas współpracy międzynarodowej.

1.5. EKES pozytywnie ocenia to, że w nowej umowie zatwierdzono rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych, a także wyraża uznanie dla sygnatariuszy za uzgodnienie tej kwestii.

1.6. EKES z dużym zadowoleniem odnotowuje, że nowa umowa – zarówno we wspólnej podstawie, jak i w każdym z protokołów regionalnych – wielokrotnie odnosi się (choć na różne sposoby) do znaczenia instytucjonalnych mechanizmów uczestnictwa, informowania i wysłuchania społeczeństwa obywatelskiego oraz systematycznych konsultacji z nim (mechanizmy instytucjonalne).

1.7. EKES zwraca uwagę, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerzy społeczni dysponują własnymi zinstytucjonalizowanymi mechanizmami, w ramach których formalnie przedstawiają swoje oceny, propozycje i krytykę. Zasadnicze znaczenie mają mechanizmy instytucjonalne, uregulowane prawnie i prowadzące formalną działalność – czy to komitety gospodarcze, społeczne i kulturalne, rady konsultacyjne, fora, platformy, sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego, stałe konferencje, czy inne organy – w ramach których organizacje społeczeństwa obywatelskiego (podejmujące dialog obywatelski) i partnerzy społeczni (prowadzący dialog społeczny) wnoszą wkład w debatę w przestrzeni publicznej i demokratycznej. Instytucjonalizacja tych mechanizmów zwiększa odporność społeczeństwa, ponieważ pobudza aktywność obywatelską i życie demokratyczne.

1.8. EKES zauważa, że w państwach UE i AKP faktyczna sytuacja organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych oraz kształt mechanizmów instytucjonalnych bardzo się różnią ze względu na rozbieżności gospodarcze, społeczne, kulturowe i polityczne między regionami, podregionami i krajami. W państwach AKP nieformalność jest zjawiskiem powszechnym i musi być brana pod uwagę w pracach organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych oraz w kontekście wdrażania i funkcjonowania mechanizmów instytucjonalnych, gdyż w przeciwnym razie istnieje ryzyko, że ogół społeczeństwa nie odniesie korzyści z wyników nowej umowy. EKES potwierdza, że absolutnie konieczne jest stworzenie rozwiązań, które pozwolą przezwyciężyć istniejące trudności, zwłaszcza w zakresie zdolności technicznych i wsparcia finansowego dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych. EKES uważa, że w UE/OACPS istnieje zbiór dobrych praktyk, które należy zidentyfikować z myślą o powieleniu ich w innych krajach. Jednym z przykładów jest Komitet Monitorujący AKP–UE, który jest w stanie zadbać o takie rozpowszechnienie.

1.9. EKES postrzega jako cel swojego zaangażowania w ten proces wdrażanie mechanizmów instytucjonalnych oraz promowanie i wspieranie organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych w państwach AKP, uznając tym samym ich rolę jako podmiotów stymulujących zrównoważony rozwój, zwłaszcza w świetle celu zrównoważonego rozwoju ONZ nr 17.

1.10. EKES proponuje Komisji, by, przestrzegając struktury nowej umowy, wyznaczyła jako cel ustanowienie czterech mechanizmów instytucjonalnych: między UE a OACPS, w oparciu o wspólną podstawę; między UE a Afryką, w oparciu o protokół regionalny UE–Afryka; między UE a Karaibami, w oparciu o protokół regionalny UE–Karaiby; między UE a regionem Pacyfiku, w oparciu o protokół regionalny UE–Pacyfik.

1.11. EKES proponuje również, by w ramach umów o partnerstwie gospodarczym Komisja stworzyła komitety konsultacyjne. Potwierdza, że rola organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych w umowach o partnerstwie gospodarczym jest niezastąpiona i powinna zostać wzmocniona. W tym kontekście popiera zalecenia zawarte w opinii REX/536, które powinny zostać uwzględnione w obecnych i przyszłych umowach o partnerstwie gospodarczym. Uważa, że Komitet Konsultacyjny CARIFORUM jest doskonałym przykładem dobrych praktyk i że koncepcję tę należy rozpowszechnić i powielić.

1.12. Zdecydowanie sugeruje, by w przyszłości odpowiednio przygotowano różne mechanizmy instytucjonalne, które będą stosowane w ramach UE–OACPS (wspólna podstawa + protokoły regionalne + umowy o partnerstwie gospodarczym), aby stworzyć synergie i zoptymalizować zasoby, zwłaszcza finansowe. Mechanizmy instytucjonalne, skupiające się na swoich zadaniach w sposób dokładny i rzetelny, działające jako sieć i jako jednolity i uporządkowany system, dowiodą tym samym swojego znaczenia dla zapewnienia odporności społeczeństw, wzrostu gospodarczego i dobrobytu obywateli.

1.13. EKES zdecydowanie proponuje, by Komisja dysponowała instrumentami finansowymi wspierającymi programy i projekty badań i prognozowania realiów organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych w państwach AKP, z uwzględnieniem potrzeb tych podmiotów w zakresie wzmocnienia pozycji liderów, technicznej solidności organizacji i wdrażania planowanych mechanizmów instytucjonalnych. EKES podkreśla, że celem jest przyczynienie się w ramach nowej umowy do wzmocnienia demokratycznych organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych poprzez wysokiej jakości interwencje i aktywne zaangażowanie uczestników.

1.14. EKES zdecydowanie wzywa Komisję do wspierania prac Komitetu Monitorującego AKP–UE EKES-u, który jest jedynym mechanizmem instytucjonalnym istniejącym obecnie na mocy nowej umowy UE–OACPS i który będzie odgrywał większą rolę w tym procesie, przede wszystkim poprzez zorganizowany dialog, z myślą o: i) przedstawieniu instytucjom odpowiednich sprawozdań, projektów i opinii; ii) zmobilizowaniu do zaangażowania zainteresowanych stron z krajów AKP; iii) wniesieniu wkładu w ustanowienie przewidzianych mechanizmów instytucjonalnych.

2. Uwagi ogólne dotyczące kontekstu historycznego i celów strategicznych

2.1. W 2016 r. UE zatwierdziła zestaw priorytetów dotyczących wspólnych interesów w ramach odnowionego partnerstwa z krajami Organizacji Państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (OACPS), które to priorytety zostały potwierdzone w kolejnych dokumentach. Są one następujące: demokracja, dobre rządy i prawa człowieka, zrównoważony wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, godziwe miejsca pracy, przekształcenie mobilności i migracji w możliwości, rozwój społeczny, środowisko oraz „[p]odejmowanie wspólnych wysiłków na szczeblu międzynarodowym w obszarach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania”⁽¹⁾. Systematyka ta konsoliduje wcześniejsze cele UE w tej dziedzinie.

2.2. UE osiągnęła te cele w drodze umów międzynarodowych: najpierw poprzez konwencję z Jaunde, następnie przez umowy z Lomé i umowę z Kotonu, a obecnie za pośrednictwem negocjacji w sprawie umowy zastępującej umowę z Kotonu. Jednocześnie UE zawarła umowy o partnerstwie gospodarczym z niektórymi państwami lub grupami państw AKP.

2.3. Umowy o partnerstwie gospodarczym stanowią najbardziej powszechny instrument gospodarczy służący realizacji tej strategii i definiujący jako jej cel „płynną i stopniową integrację państw AKP z gospodarką światową” oraz eliminację ubóstwa. Podkreśla się w nich, że w negocjacjach należy uwzględnić różnice między stronami pod względem rozwoju oraz specyfikę gospodarczą, społeczną i środowiskową i zwłaszcza poziom nieformalności w każdym państwie czy podregionie.

2.4. EKES uważa, że wnioski wyciągnięte z pandemii –, dotyczące m.in. takich kwestii jak trudności systemów opieki zdrowotnej, szkodliwe skutki dla gospodarki, wzrost nierówności społecznych i ubóstwa, problemy strukturalne w zakresie dostępu do leków i szczepionek lub ich produkcji, przydatność narzędzi cyfrowych, zagrożenia dla praw człowieka i demokracji czy ogromna zależność gospodarcza – uwypukliły potrzebę ponownego przemyślenia struktury współpracy na rzecz rozwoju, którą należy uwzględnić przy przeformułowaniu i wdrażaniu strategii między UE a OACPS.

3. Uwagi szczegółowe dotyczące umowy zastępującej umowę z Kotonu

3.1. W 2015 r. przeprowadzono ocenę 15 lat obowiązywania umowy z Kotonu, w której wskazano jej sukcesy i słabe strony.

3.2. Umowa z Kotonu miała wygasnąć w lutym 2020 r. Dyskusja na temat drażliwych tematów oraz pandemia uniemożliwiły jednak jej odnowienie w wyznaczonym terminie, i dopiero w kwietniu 2021 r. paraflowano tekst nowej umowy o partnerstwie zastępującej umowę z Kotonu (nowa umowa) między UE a OACPS.

3.3. Aby uwzględnić różnorodność państw sygnatariuszy i skupić się na wdrażaniu w poszczególnych regionach, nowa umowa zawiera wspólną podstawę uzupełnioną trzema protokołami regionalnymi (Afryka, Karaiby, Pacyfik), z których wszystkie mają charakter wiążący. Złożoność tej struktury oznacza, że Komitet Monitorujący AKP–UE powinien być bardziej proaktywny w przyszłości.

3.4. Priorytety nowej umowy odzwierciedlają zaangażowanie stron w realizację celów zrównoważonego rozwoju ONZ i są podzielone na sześć obszarów: (i) prawa człowieka, demokracja i sprawowanie rządów; (ii) pokój i bezpieczeństwo; (iii) rozwój społeczny (obejmujący zdrowie, edukację, warunki sanitarne, bezpieczeństwo żywnościowe, spójność społeczną, kulturę i równość płci, a także zobowiązania dotyczące współpracy na rzecz rozwoju); (iv) zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu wzrost gospodarczy i rozwój (w tym podejście w ramach umów o partnerstwie gospodarczym); (v) zrównoważenie środowiskowe i zmiana klimatu; (vi) migracja i mobilność. Priorytety te mają ogromne znaczenie dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych.

3.5. Do priorytetów tych trzeba również włączyć przeciwdziałanie skutkom pandemii COVID-19 w UE i państwach AKP, zarówno z uwagi na ryzyko kurczenia się demokracji, jak i w odniesieniu do ożywienia gospodarczego i społecznego, mając na względzie niepewne perspektywy odbudowy w państwach AKP i wynikający z tego wzrost ubóstwa i nierówności.

⁽¹⁾ Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady „Odnowione partnerstwo z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku”, 2016, s. 5–6.

3.6. EKES podkreśla w szczególności, że kwestia infrastruktury krytycznej w państwach AKP pozostaje niezmiernie ważna, jak pokazała pandemia. Zrównoważony rozwój jest całkowicie związany z istnieniem odpornej infrastruktury, która promuje i wspiera działalność gospodarczą i postęp społeczny oraz ma decydujące znaczenie dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju – Agendy 2030 i Agendy 2063 Unii Afrykańskiej. EKES zaznacza, że współpraca na rzecz rozwoju pozostaje niezbędnym, choć nie wystarczającym, warunkiem udanego wdrażania, i podkreśla znaczenie jej wzmocnienia w krajach AKP.

3.7. W tym kontekście Komitet podkreśla przede wszystkim wagę krytycznej infrastruktury zdrowotnej. Istnienie powszechnej, łatwo dostępnej i potencjalnie bezpłatnej służby zdrowia w państwach AKP ma zasadnicze znaczenie dla dobrobytu ludności i zrównoważonego rozwoju. W szczególności szybki dostęp do szczepionek (patentów i lokalnych technicznych zdolności produkcyjnych) zapewni społeczeństwom państw AKP niezbędną odporność na przyszłe (i możliwe) pandemie. EKES zauważa, że ta istotna kwestia nie została ujęta w nowej umowie, wzywa więc UE i OACPS do jej uwzględnienia w trakcie wdrażania umowy.

3.8. EKES jest zdania, że nowa umowa musi uwzględniać wpływ obecnej sytuacji geopolitycznej w Europie i na świecie, zwłaszcza wojny w Ukrainie (m.in. bezpieczeństwo żywnościowe, ceny energii i zagrożenia dla demokracji), na współpracę na rzecz rozwoju ogólnie, a szczególnie na umowy o partnerstwie gospodarczym. Zwraca uwagę, że obecne realia prowadzą do wzrostu konkurencji o wpływy w państwach AKP, co wymaga od UE zwiększenia zdolności do współpracy z tymi krajami, zwłaszcza w dziedzinie gospodarczej, społecznej i kulturalnej.

3.9. Jeśli chodzi o instytucjonalne mechanizmy uczestnictwa, informowania i wysłuchania społeczeństwa obywatelskiego oraz systematycznych konsultacji z nim (mechanizmy instytucjonalne), EKES z zadowoleniem przyjmuje następujące stwierdzenia zawarte w nowej umowie: strony powinny ustanowić „otwarte i przejrzyste mechanizmy ustrukturyzowanych konsultacji”⁽²⁾, strony „(...) ustanawiają mechanizmy (...) konsultacji (...)”⁽³⁾, strony „(...) ustanawiają i rozwijają mechanizmy konsultacji i dialogu (...)”⁽⁴⁾, strony „(...) przewidują mechanizmy dialogu i konsultacji (...)”⁽⁵⁾

4. Uwagi szczegółowe na temat umów o partnerstwie gospodarczym między UE a państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku

4.1. Negocjacje w sprawie dziewięciu umów o partnerstwie gospodarczym doprowadziły do wejścia w życie siedmiu umów regionalnych, podpisanych z 32 spośród 79 krajów AKP (14 państw regionu Karaibów, 14 państw afrykańskich i 4 państwa regionu Pacyfiku). Pięć z siedmiu umów jest stosowanych tymczasowo, ponieważ nie zostały jeszcze ratyfikowane przez wszystkie państwa członkowskie UE. Pozostałe dwie umowy, z Afryką Zachodnią i Afryką Wschodnią, nie są jeszcze tymczasowo stosowane ze względu na opóźnienia w podpisaniu i ratyfikacji przez kraje afrykańskie. Kolejnych 21 państw zakończyło negocjacje w sprawie umów o partnerstwie gospodarczym, które czekają teraz na wdrożenie.

4.2. EKES podkreśla, że umowy o partnerstwie gospodarczym stwarzają zarówno możliwości, jak i zagrożenia. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie partnerstwa na równych zasadach, które przyczyni się nie tylko do wzrostu gospodarczego, ale również zapewni dobrobyt i sprawiedliwość społeczną. Działania organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia tych celów.

4.3. Umowy o partnerstwie gospodarczym są jednak krytykowane przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych w UE i w państwach partnerskich.

4.4. Krytyka ta odnosi się do kształtu umów o partnerstwie gospodarczym i ewentualnego hamującego wpływu na wzrost produkcyjny w państwach AKP, mimo możliwości ochrony krajowych gałęzi przemysłu takich jak rolnictwo. Swoboda handlu między UE i OACPS jest zaletą umów o partnerstwie gospodarczym, ale w wielu przypadkach wywarła skutek w postaci zmniejszenia dochodów z ceł, szczególnie obniżenia podatków z tytułu handlu zagranicznego, a także stwarza zagrożenia dla mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich przedsiębiorstw lub spółdzielni, które stanowią podstawę gospodarki rodzinnej, biorąc pod uwagę różnicę między poziomami gospodarczymi UE i państw AKP, co stanowczo podkreśliło wiele organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych.

⁽²⁾ Wspólna podstawa umowy, art. 95.

⁽³⁾ Protokół regionalny dla Afryki, art. 5.

⁽⁴⁾ Protokół regionalny dla Karaibów, art. 7.

⁽⁵⁾ Protokół regionalny dla Pacyfiku, art. 7.

4.5. Rola społeczeństwa obywatelskiego jest uwzględniona w umowach o partnerstwie gospodarczym na wiele sposobów, ma różny kształt i nadaje organizacjom społeczeństwa obywatelskiego różne znaczenie w omawianiu i monitorowaniu umów. Na przykład umowa o partnerstwie gospodarczym z Wybrzeżem Kości Słoniowej doprowadziła do ustanowienia platformy Wybrzeża Kości Słoniowej (konwencji społeczeństwa obywatelskiego Wybrzeża Kości Słoniowej), która zorganizowała projekt⁽⁶⁾ dotyczący monitorowania wpływu umowy o partnerstwie gospodarczym na gospodarkę rodzinną. Ponadto ponieważ posiedzenia wewnętrzne są skoncentrowane na zagadnieniu zrównoważonego rozwoju, wpływ społeczeństwa obywatelskiego na inne tematy jest ograniczony.

4.6. W niektórych umowach o partnerstwie gospodarczym przewidziano dodatkowe organy, takie jak wspólna komisja parlamentarna, np. w wypadku CARIFORUM i umowy o partnerstwie gospodarczym z Afryką Zachodnią.

4.7. Ponieważ w umowach o partnerstwie gospodarczym wyraźnie wspomina się o ich włączeniu do priorytetów umowy z Kotonu, nowa umowa daje sygnatariuszom możliwość wspierania szerszego, zharmonizowanego i zinstytucjonalizowanego zaangażowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych, którą należy w pełni wykorzystać, tym bardziej że – jak wynika z oceny wdrażania przeprowadzonej przez UE we wrześniu 2021 r. – proces w tej dziedzinie przebiega powoli. Najskuteczniejszym sposobem wdrażania mechanizmów instytucjonalnych przewidzianych w umowach o partnerstwie gospodarczym jest dopilnowanie, by instytucje publiczne udzielały na czas szczegółowych informacji o całym procesie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego/partnerom społecznym, oraz by umożliwiły tym podmiotom zorganizowany udział, tak by mogły one wnieść wkład dzięki opartym na faktach badaniom i zaleceniom.

5. Uwagi szczegółowe na temat koncepcji, reprezentatywności, działań i instytucjonalizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych

5.1. EKES pełni funkcję europejskiego domu społeczeństwa obywatelskiego. Jest organem doradczym Unii Europejskiej utworzonym na mocy art. 13 Traktatu o Unii Europejskiej, składającym się z 329 członkiń i członków reprezentujących pracodawców (Grupa I), pracowników (Grupa II) i organizacje społeczeństwa obywatelskiego (Grupa III). Stanowi europejski mechanizm instytucjonalny, w ramach którego podmioty te wyrażają w drodze zorganizowanego dialogu swoje poglądy na istotne kwestie dotyczące UE.

5.2. EKES zwraca uwagę, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego obejmują stowarzyszenia o szerokim zakresie celów, reprezentują swoich członków, a ich rola obywatelska obejmuje m.in. działania na rzecz promowania dobrobytu ludności, działania na rzecz włączenia społecznego i zwalczania wykluczenia, ochronę praw i interesów społecznych, gospodarczych, kulturalnych i zawodowych społeczności lub grup obywateli, ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianie klimatu, ochronę praw człowieka, sygnalizowanie nieprawidłowości (funkcja kontrolna), ostrzeganie i presję (ochrona) na suwerenne organy władz, aby broniły interesów swoich partnerów i umacniały wartości społeczne.

5.3. Gospodarcze, społeczne i polityczne realia społeczeństwa, w którym działa tak duża i zróżnicowana liczba organizacji, mają kluczowe znaczenie dla kształtu tych ostatnich. Mimo ich ważnej i cennej roli nie należy postrzegać ich jako główny podmiot promujący zrównoważony rozwój.

5.4. EKES podkreśla, że to właśnie w tej wieloaspektowej rzeczywistości należy odpowiednio uwzględnić duży zasięg nieformalnych stosunków gospodarczych i społecznych w państwach AKP. Nieformalność dotyczy wszystkich stosunków społecznych, organizacyjnych i instytucjonalnych oraz silnie na nie wpływa. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerzy społeczni mają zazwyczaj duże trudności z rozpoczęciem działalności, organizacją i funkcjonowaniem, a także z uzyskaniem wsparcia gospodarczego i prowadzeniem formalnych działań. Podmioty te powinny otrzymać nadzwyczajne wsparcie finansowe, ponieważ w przeciwnym razie nie będą w stanie przyczynić się, dzięki swojemu zaangażowaniu i interwencji, do trwałego rozwoju, korzystania z praw obywatelskich i do demokratycznej odporności swojego kraju.

5.5. Działalność organizacji społeczeństwa obywatelskiego zależy od roli społecznej, jaką chcą odgrywać (charakter bardziej obywatelski lub polityczny), ich wielkości, społecznego znaczenia, jakie przypisują im ich członkowie i społeczeństwo, a także od przyjętej roli przywódczej, środków finansowych potrzebnych na realizację celów i od ograniczeń nakładanych przez darczyńców.

⁽⁶⁾ Wsparcie dla wzmocnienia zdolności operacyjnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego Wybrzeża Kości Słoniowej w celu monitorowania przez społeczeństwo obywatelskie wstępnej umowy o partnerstwie gospodarczym z Wybrzeżem Kości Słoniowej.

5.6. Ogólnie rzecz biorąc, słabości organizacji społeczeństwa obywatelskiego skłaniają je do konkurowania o finansowanie, czasami nie tylko między sobą, ale również z organami publicznymi. Utrudniają ich działalność i udział w krajowych lub międzynarodowych mechanizmach instytucjonalnych. Ponadto mogą doprowadzić do zależności od podmiotów finansujących lub władz danego kraju.

5.7. Związki zawodowe i stowarzyszenia przedsiębiorców (czyli partnerów społecznych) uznaje się za organizacje społeczeństwa obywatelskiego, ale ze względu na swój wyjątkowy charakter mają one odrębną klasyfikację. Partnerzy społeczni reprezentują interesy – zwłaszcza gospodarcze – swoich członków i działają w ich obronie bądź przed suwerennymi organami władz, poprzez specjalne mechanizmy konsultacji i negocjacji, bądź w drodze interakcji między sobą, w szczególności poprzez rokowania zbiorowe. Partnerzy społeczni posiadają spójną strukturę, wyraźną reprezentatywność interesów, niezaprzeczalnie trwały charakter, uznany dorobek historyczny, zakres działania oraz ugruntowaną i dobrze zdefiniowaną dziedzinę interakcji, a także, ogólnie rzecz biorąc, mają zdolność do samo-finansowania.

6. Uwagi szczegółowe na temat umowy zastępującej umowę z Kotonu oraz społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych

6.1. Społeczeństwo obywatelskie i partnerzy społeczni w kontekście nowej umowy zastępującej umowę z Kotonu

6.1.1. Nowa umowa – zarówno we wspólnej podstawie, jak i w każdym z trzech protokołów regionalnych – przewiduje aktywną rolę społeczeństwa obywatelskiego. Niemniej nie precyzuje tej roli, ponieważ pozostawia sygnatariuszom (OACPS i UE) określenie instytucjonalnych ram udziału społeczeństwa obywatelskiego, w tym ustanowienie mechanizmów instytucjonalnych. Powstaje w związku z tym zasadnicze pytanie, w jaki sposób zapewnić krajowy i ponadnarodowy udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych.

6.1.2. Uwzględnienie kluczowych elementów organizacyjnych, w tym statutu prawnego, reprezentatywności, wyboru przedstawicieli oraz minimalnych wymogów dotyczących częstotliwości posiedzeń, stworzy dynamikę, która wzmocni rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych będących podmiotami w tym procesie.

6.1.3. Te zainteresowane strony pełnią szczególną funkcję ze względu na własne interesy, których nie należy mylić z rolą odgrywaną przez partie polityczne w społeczeństwie. Zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych powinno być wspierane w konkretnych działaniach i wykraczać poza ogólne dyskusje. Dzięki swoim badaniom, opiniom i propozycjom skierowanym do instytucji podmioty te wniosą wkład w debatę i decyzje. Istnienie mechanizmów instytucjonalnych, które aktywnie angażują zainteresowane strony, opierają się na samodzielnym i ustalonych standardach proceduralnych, rozpowszechniają informacje i współdziałają w drodze konsultacji i zorganizowanego dialogu, stanowi najlepszy wkład organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych w istnienie otwartego rządu⁽⁷⁾.

6.1.4. Aspekt finansowy ma tu szczególne znaczenie. Bez odpowiedniego, rozsądnego i przejrzystego finansowania udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych nie zostanie zapewniony ani w posiedzeniach, ani przede wszystkim w pracach przygotowawczych w zakresie badań stosowanych obejmujących gromadzenie danych, analizy i opinie.

6.2. Obecne realia dotyczące społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych w państwach UE i AKP

6.2.1. Europa

Jeśli chodzi o Europę, istnieje wiele tysięcy stowarzyszeń, organizacji, federacji, konfederacji, platform, forów na szczeblu krajowym lub europejskim, czy to z sektora organizacji społeczeństwa obywatelskiego, czy to z sektora przedsiębiorstw (prywatne, z grupy mikroprzedsiębiorstw i małych przedsiębiorstw, publiczne lub społeczne), czy też z sektora związków zawodowych, i istnieje pewna harmonizacja organizacyjna.

6.2.2. Kraje Afryki, Karaibów i Pacyfiku

6.2.2.1. Jeśli chodzi o państwa AKP, zróżnicowanie sytuacji gospodarczej, społecznej, politycznej i historycznej każdego regionu, podregionu i państwa skutkuje dużą różnorodnością organizacyjną organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych, a w wielu przypadkach brakiem wzajemnych interakcji. Jednocześnie istnieją liczne przykłady dobrych praktyk oraz wiele trudności i niedociągnięć.

⁽⁷⁾ Zgodnie z definicją OECD.

6.2.2.2. Ponadto (całkowicie) brakuje czasami ogólnych lub szczegółowych informacji dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych na temat nowej umowy lub umów o partnerstwie gospodarczym (o ile takie istnieją) oraz, ogólnie rzecz biorąc, nie ma przestrzeni do uczestnictwa i zorganizowanej dyskusji z instytucjami publicznymi.

6.2.2.3. Ta niejednorodna rzeczywistość wskazuje, że oba te rodzaje sytuacji należy analizować w terenie w celu rozpowszechniania przykładów dobrych praktyk oraz rozwiązywania problemów, tak aby godnie traktować organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych i wzmocnić ich rolę. Dzięki temu będzie możliwe wspieranie istniejących mechanizmów instytucjonalnych lub tworzenie nowych.

6.2.3. Komitet Monitorujący AKP–UE

Obecnie w kontekście stosunków UE–AKP organizacje społeczeństwa obywatelskiego i partnerzy społeczni mogą polegać na Komitecie Monitorującym AKP–UE, który jest częścią EKES-u i w którego skład wchodzi na równych prawach 12 członków UE/EKES-u i 12 delegatów wskazanych przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych z AKP (obecnie 8 z Afryki, 2 z Karaibów i 2 z regionu Pacyfiku), którzy są mianowani przez zorganizowane społeczeństwo obywatelskie w każdym regionie i z zachowaniem równowagi interesów.

7. Uwagi szczegółowe na temat sposobów promowania i wspierania organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju

7.1. EKES uważa, że niezwykle ważne jest sformalizowanie planowanych mechanizmów instytucjonalnych i że jest to jego główny cel w tej dziedzinie.

7.2. EKES zdecydowanie zaleca, by po ostatecznym podpisaniu nowej umowy Komisja podjęła inicjatywę zaproponowania OACPS i odnośnym państwom, aby zostały stworzone warunki polityczne, organizacyjne i finansowe umożliwiające wdrożenie tych mechanizmów instytucjonalnych.

7.3. EKES stanowczo wzywa OACPS do równego zaangażowania w ten proces.

7.4. EKES zauważa, że struktura nowej umowy przewiduje ustanowienie mechanizmu instytucjonalnego odpowiadającego wspólnej podstawie i obejmującego przedstawicieli UE i OACPS. Jednocześnie protokoły regionalne umożliwiają ustanowienie takiego mechanizmu w każdym regionie (Afryka, Karaiby i Pacyfik) z udziałem przedstawicieli tego regionu i UE. W związku z tym będziemy stosować system 1 + 3 mechanizmów instytucjonalnych, obejmujący całe spektrum nowej umowy.

7.5. EKES zauważa, że w kontekście umów o partnerstwie gospodarczym przewiduje się również mechanizmy instytucjonalne, tj. komitety konsultacyjne, podobne do tych zawartych w umowach z CARIFORUM oraz z Afryką Zachodnią i Wschodnią.

7.6. EKES zwraca szczególną uwagę, że cała struktura mechanizmów instytucjonalnych będzie wymagała znacznych wysiłków na rzecz współpracy i tworzenia sieci – jako jednolity i uporządkowany system – z myślą o zapewnieniu synergii, uniknięciu powielania wysiłków i rozproszenia zasobów oraz optymalizacji ich wykorzystania, zwłaszcza zasobów finansowych.

7.7. EKES proponuje, by Komisja zleciła delegatom UE w państwach OACPS wspieranie projektów organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych, w szczególności projektów dotyczących podnoszenia świadomości, szkolenia i wzmocnienia pozycji ich członków oraz przywódczyni i przywódców, technicznego wzmocnienia organizacji i pobudzania tworzenia mechanizmów instytucjonalnych. EKES zaleca, by Komisja, biorąc pod uwagę osiągnięcia, priorytetowo traktowała wnioski organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych z państw AKP.

7.8. EKES proponuje, by Komisja opracowała programy pozwalające – w ramach wdrażania mechanizmów instytucjonalnych – zbadać w terenie realia, potencjał i problemy organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych oraz różnorodnych istniejących struktur (platform, forów itp.) w celu zebrania i rozpowszechnienia przykładów dobrych praktyk (istniejących już w ramach UE–OACPS). Zaleca, by organizacje społeczeństwa obywatelskiego/partnerzy społeczni z państw AKP mieli decydujący udział ilościowy i jakościowy w tym badaniu.

7.9. EKES podkreśla, że Komitet Monitorujący AKP–UE wzmocni swoją strukturę dzięki większym zasobom oraz większej liczbie członków i delegatów, tak aby mógł lepiej wносить wkład w ten proces i wypełniać swoje zadania.

7.10. EKES zdecydowanie zaleca, by Komisja włączyła finansowanie tego procesu do obecnych instrumentów finansowych. Zwraca szczególną uwagę na fakt, że działalność organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych wymaga finansowania, ponieważ samofinansowanie jest niewystarczające. Przypomina, że ze względu na geograficzny wymiar nowej umowy funkcjonowanie mechanizmów instytucjonalnych i zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych wymaga środków finansowych, którymi podmioty te nie dysponują. Nawet przy zastosowaniu rygorystycznych metod kontroli zarządzania i nowoczesnych technologii cyfrowych wsparcie finansowe dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych ma kluczowe znaczenie. EKES zdecydowanie wzywa UE, OACPS i państwa członkowskie do zatwierdzenia specjalnych programów wsparcia działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego/partnerów społecznych oraz funkcjonowania mechanizmów instytucjonalnych.

Bruksela, dnia 13 lipca 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
